

роботу з населенням через муніципальні суспільні центри, які будуть впроваджувати інформаційну політику міністерства по реформуванню ЖКХ.

На тлі зростаючої екологічної свідомості населення, прагнення до здорового способу життя, вважаю, що ця робота буде успішною. Екологічно грамотне споживче поведіння є захисно-приспосувальним механізмом у нових умовах розвитку науково-технічного прогресу, появи нових технологій, дефіциту продуктів, зроблених за традиційними технологіями. Але й держава повинна надати можливість споживачам поводитися свідомо, зокрема, за допомогою механізмів, які були розглянуті. При цьому важливим важелем є встановлення гарантій надання необхідної інформації. Надійна й об'єктивна інформація про безпеку продуктів харчування, надійні гарантії надання такої інформації звичайно є необхідною попередньою умовою, якщо потрібно оцінити загрозу, захищати здоров'я. Без достовірної інформації, що повинна бути доступна всім громадянам, екологічна політика буде проводитися в тіні, що призведе до її провалу. Значення проблеми підсилюється необхідністю реформувати законодавство України й наближення його до стандартів Європейського Союзу.

Література

1. Экологические права граждан: как их защитить с помощью закона / С. Стек, К. Ван дер Звеп, С. Кравченко, М. Большакова. — К.: Эко Восток, 1997.
2. Васильева М. И. Концептуальные вопросы совершенствования экологической политики и законодательства об охране окружающей природной среды // Экологическое право. — 2007. — № 2.
3. <http://bulhgalter.liga.net/TEIINO>
4. Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні і використанні генетично модифікованих організмів: Закон України // Офіційний вісник. — 2007. — № 45. — Ст. 1837.
5. Агурец А. В. Классификация рисков при использовании ГМО // Физиология трансгенного растения и проблемы биобезопасности: Сборник. — 2004.
6. Pusztai A. Genetically Modified Foods: Are They a Risk to Human/Animal Health? // American Institute of Biological Sciences, 2001.
7. Материали к Докладу Президента Российской Федерации «По анализу эффективности государственного контроля за оборотом генетически модифицированных продуктов питания» (п. 3 «и» Протокола № 4 общего заседания Совета Безопасности и Президиума Госсовета РФ от 13.11.2003 г.) / Отв. ред. И. В. Стариков. — М.: ОАГБ, ЦЭПР, 2004.

УДК 340.122:17.026.4:316.752

О. В. Грищук

ЛЮДСЬКА ГІДНІСТЬ У ПРАВІ: АКСІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Проблеми людини, її сутності, природи та призначення, її сучасного та майбутнього буття, впливу права на буття людини, а також особливості буття природного права, розуміння його змісту та структури є одними з актуальних у філософії права. Право розглядається як невіддільне від форм буття людини, воно органічно вплетене у суспільні відносини і є ефективним засобом регу-

© О. В. Грищук, 2008

лювання відносин між людьми, координації їх діяльності, задоволення потреб та інтересів.

Особливістю природного права є те, що воно, з одного боку, впливає з сутності людини, виникає і формується в результаті діяльності, спрямованої на впорядкування відносин між людьми, гармонізації між біологічними актами, соціальними вчинками та духовними діяннями людини. Тут потрібно враховувати, що головний акцент робиться саме на духовному діянні, при цьому не абстрагуючись від вітальних та соціальних компонентів, але вони беруться до уваги лише тією мірою, якою визначають зміст, структуру і спрямованість духовного діяння. З іншого боку, природне право формує ті умови і способи життєдіяльності, які об'єктивно необхідні для нормального існування людини, функціонування суспільства і держави. Тобто людина формує у своїй свідомості природне право як ідеальну модель і в той же час прагне відповідати цій моделі. Тому такий взаємозв'язок та взаємовплив на сьогодні можна вважати вирішальною та визначальною умовою прогресивного розвитку суспільства в цілому, конкретної людини і природного права як ефективного регулятора суспільних відносин.

На думку багатьох дослідників, визначення цілі, мети права є одним з головних завдань філософії права, оскільки цією метою є ціль людського співжиття, однією із сторін якого є право. Право повинно забезпечити основу, підґрунтя, на якому окрема людина і суспільство загалом можуть виконати моральні завдання, що стоять перед ними. Такі моральні завдання полягають в подальшому розвитку культури, в удосконаленні людського спілкування і людства загалом у напрямку вищої справедливості для всіх. Виходячи з цього, можна визначити мету права як забезпечення життєвих завдань (інтересів) окремої людини і суспільства в цілому і, як наслідок, забезпечення справедливості.

Проблема природного права має глибоке історичне підґрунтя. На думку видатного французького філософа і соціолога права Г. Д. Гурвича, вона є відображенням антиномічного характеру сфери права, де стикаються дійсність і цінність, факт та ідея, емпіризм і апіоризм, автономія і гетерономія, стабільність існуючого порядку і динамізм морального прогресу, безпека і справедливість, суспільна необхідність і ідеал, жорстка структура організації і спонтанність життя. У кожному з цих різноманітних аспектів природне право набуває особливого значення, зокрема як: справедливий спосіб упорядкування суспільних відносин; форма відображення потреб та інтересів людини; спосіб захисту внутрішньої і зовнішньої свободи людини; форма об'єктивації соціальних якостей людини; засіб дотримання формальної рівності (рівноправності) між людьми; правовий ідеал, моральне (духовне) виправдання юридичного права; підґрунтя, на якому базується позитивне право; критика чинного позитивного права з точки зору ідеального (природного) права; незмінні норми права, що протиставляються змінним юридичним нормам; відображення цінності людини, гуманізації правопорядку.

Саме права людини є формою виразу особистісної цінності (цінності для людини) природного права. Фактично існуючі соціальні можливості людей

визначаються правами людини, як правило, на протипагу існуючому юридичному статусу людини. Без цього певного протиставлення, без необхідності тлумачення соціальних можливостей з точки зору справедливого, ідеального питання прав людини втратило б свою актуальність. Сутність прав людини полягає у визначенні певного мінімуму загальнолюдських вимог до правового і соціального статусу людини, який є необхідним для її нормального існування. Реалізація цього мінімуму повинна бути забезпечена незалежно від соціально-політичних, економічних, культурних і інших особливостей конкретної держави. На сьогодні домінуючою є думка, що цей мінімум основних прав людини повинен і може бути точкою відрахунку сумарного зростання добровільно визнаних всім світовим співтовариством безумовних цінностей. Це означає, що кожна людина має мати певний мінімум найбільш важливих для неї прав і свобод незалежно від громадянства, національної, релігійної, расової, статевої належності. В такому випадку у держави виникає обов'язок визнати права людини найвищою соціальною цінністю і, відповідно, закріпити їх в нормах позитивного права, а також надати їм державно-правову охорону та захист.

Стрижнем концепції природного права і прав людини є невід'ємна, вроджена людська гідність, що впливає з самої суті людства. Права людини не можуть гарантувати справедливості чи добробуту, проте вони захищають від припущення гідності. Людська гідність, як багатоаспектна цінність людини, глибоко проникла у зміст права. Ознаки і якості, що характеризують та визначають людську гідність, становлять онтологічну основу прав і свобод людини, її правового становища. В свою чергу, людська гідність через систему соціальних зв'язків є вихідною у взаємовідносинах між людьми і знаходить своє безпосереднє відображення у гідності кожної людини. Тому людська гідність — це самоцінність та суспільна значимість людини як біосоціодуховної істоти, яка визначається існуючими суспільними відносинами, не залежить від людини і має бути рівною для всіх людей.

Отже право, як ефективний соціальний регулятор, та й суспільство в цілому окреслені та визначені, перш за все, природою людини, особливостями її вітального, соціального та духовного буття, а головне — цінністю людини, людською гідністю. Таким чином не лише суспільство впливає на людину, а рівною мірою і людина впливає на всі компоненти суспільства і права. Тому саме через осягнення сутності людини, її цінності як біосоціодуховної істоти слід шукати пояснення сутності права та проводити його філософське обґрунтування.